

УДК 351.861

В. Пасічник

ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВА НОВОЇ ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Проаналізовано різні трактування поняття “безпека”. Досліджено безпеку як філософську категорію і розкрито її сутність. Виявлено недоліки існуючої парадигми державної політики та державного управління національною безпекою. Запропоновано підхід щодо формування нової парадигми державного управління національною безпекою. З’ясовано роль національної ідеї та філософської категорії безпеки як основи парадигми національної безпеки.

Ключові слова: безпека, національна безпека, буття, категорія філософії та теорії державного управління, парадигма державного управління національною безпекою, національна ідея.

В теорії національної безпеки широко використовуються такі поняття: “національна безпека”, “безпека особи”, “суспільна безпека”, “державна безпека”, “регіональна безпека”, “міжнародна безпека”, “інформаційна безпека”, “політична безпека”, “соціальна безпека”, “економічна безпека”, “енергетична безпека”, “інформаційна безпека”, “військова безпека”, “технологічна безпека”, “екологічна безпека” тощо. Їх вивчення потрібно розпочинати із аналізу поняття “безпека”, оскільки воно включає у себе всі вищезазначені поняття, є основою їх визначення, які є різновидами безпеки залежно від сфери суспільного та міжнародного життя. Часто дослідники в цій сфері відразу переходять до аналізу національної чи міжнародної безпеки та їх складових, належно не з’ясувавши сутнісно-філософське наповнення поняття “безпека”. Це призводить до термінологічного хаосу, різномудрачень цих понять та дещо спрощеного їх трактування. Ці проблеми зумовлені відсутністю належної методологічної основи, яка дозволила б узагальнити, систематизувати та класифікувати увесь наявний матеріал, виявити закономірності та взаємозв’язок між тими чи іншими поняттями в галузі національної безпеки. У підсумку виникають труднощі в розгляді національної безпеки як системного явища, формування відповідної системи національної безпеки та системи забезпечення національної безпеки. Тому метою статті є з’ясувати зміст та сутнісно-філософське наповнення поняття “безпека” як методологічної основи державного управління національною безпекою.

Проблема забезпечення безпеки людини і громадянина розглядалася вже у філософських і політико-правових вченнях античних мислителів. Так, Аристотель, розглядаючи ідеальне державне облаштування суспільства та способи управління ним, висував один із основних критеріїв такого ідеального суспільства – забезпечення безпеки громадян, яка досягається дотриманням двох видів справедливості: розподільчої, яка ґрунтується на застосуванні рівного критерію до рівних людей і передбачає поділ благ залежно від достоїнства того чи іншого громадянина і його внеску в суспільну справу та зрівняльної, яка означає застосування рівного критерію до нерівних людей, як це відбувається при виданні

громадсько-правових актів, виконанні покарань, покритті збитків тощо [1]. У новий час, Б. Спіноза головною метою створення “громадянського суспільства” вважав “мир та безпеку життя” [2]. Ж.-Ж. Руссо стверджував, що найважливішою турботою держави має бути “турбота про самозбереження” [3]. Т. Гоббс наголошував, що в природному стані відбувається війна всіх проти всіх, яка породжує в людині страх перед загрозами власній безпеці, що змушує людину жити в суспільстві і шукати в ньому засоби колективного захисту від вказаних загроз, створюючи для цього державу, передаючи їй для цього свої природні права [4]. Дж. Локк стверджував, що від народження людині належало право на володіння та захист свого життя, свободи і майна. Однак у природному стані ці права не завжди були гарантовані, оскільки не всі люди поважали права інших, кожен довільно, на власний розсуд, міг трактувати це право, а в разі зовнішньої агресії людина самостійно це право не могла забезпечити. Для забезпечення власної безпеки люди створили державу, уклавши суспільний договір. Це було зроблено людьми не для того, щоб позбутися власних прав на користь держави, а для того, щоб забезпечити їх у кращий спосіб, аніж у природному стані [5].

Як бачимо, безпекою мислителі античності та нового часу вважали забезпечення безпечних умов життя, розвитку і життєдіяльності людини. Аналізуючи їх погляди, Г. Ситник робить висновок, що “безпека – це забезпечення всім громадянам держави належних умов для їх самореалізації, захист їх життя, свободи, власності від посягань з боку будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави” [6]. Даний висновок цілком обґрунтований, однак щодо нього необхідно зробити певне зауваження з огляду на те, що при забезпеченні безпеки основна увага повинна бути приділена передусім проблемі захисту життя та умов, від яких це життя залежить – свобода, власність тощо, а далі вже може йтися про створення належних умов щодо самореалізації та розвитку. Саме в такій послідовності доцільно розглядати проблему безпеки, беручи до уваги теорію потреб А. Маслоу. Безпеку, згідно з ієрархією людських потреб, можна розглядати як потребу людини у впевненості, стабільності життя, захисту від того, що може йому завшкодити [7]. Відповідно до цієї теорії, потреба у забезпеченні безпеки висувається на перший план після задоволення фізіологічних потреб у їжі, воді, сні та інших благах, необхідних для підтримання життя. Одночасно безпека є умовою забезпечення інших людських потреб: соціальних потреб, потреби в повазі та самовираженні. Отже, потреба у безпеці є однією із базових людських потреб, яка полягає передусім у необхідності захисту людського життя, забезпечення стабільності умов його існування, від чого залежить задоволення інших її потреб.

На сучасному етапі вітчизняні та зарубіжні дослідники безпеку розглядають переважно як стан захищеності від певних загроз та небезпек. Так, тлумачний словник української мови дає визначення безпеки як стану, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [8]. На думку В. Храмова, “безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Система безпеки охоплює такі основні елементи: наукову теорію (філософію), доктрину (концепцію), політику, стратегію і тактику забезпечення безпеки; сукупність міжнародних, державних і громадських (недержавних) інститутів та організацій, які забезпечують безпеку особи, суспільства, держави; засоби, способи і методи забезпечення безпеки. Розрізняють різні типи безпеки: за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); за суб’єктами (особиста, суспільна, національна, колективна); за суспільними сферами (політична, економічна,

військова, екологічна, радіаційна тощо). В Україні забезпечення її безпеки регулюється Конституцією, іншими законами й правовими актами, а також системою відповідних державних органів і об'єднань громадян" [9]. Згаданий дослідник дає визначення безпеці як стану захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Якщо брати до уваги національну безпеку, то тут йдеться про захист національних інтересів. Інтересом представники різних шкіл (філософи, психологи, політологи, економісти, правознавці) називають усвідомлену потребу, яка є мотивом і метою людської діяльності. Інша група дослідників робить основний акцент на захисті цінностей ("свобода", "справедливість", "права людини", "добробут" тощо). Так, на думку американського політолога А. Уолферса, безпека в об'єктивному плані передбачає відсутність загроз набутим цінностям, а у суб'єктивному – відсутність страху, що вказаним цінностям буде нанесено шкоду, що вони будуть піддані руйнації [10]. Безпека сама по собі розглядається як цінність, певне суспільне благо. На думку Г. Ситника, таке розуміння поняття "безпека" на сьогодні вважається класичним серед наукових шкіл Заходу [11]. Якщо брати до уваги національну безпеку, то тут йдеться про стан захищеності національних цінностей. Отже, дослідники у сфері безпеки поділяються переважно на дві великі групи: одна група дослідників розглядає її як стан захищеності інтересів (національних інтересів), а інша – як стан захищеності цінностей (національних цінностей).

Розгляд безпеки як певного стану захищеності від загроз і небезпек є дещо спрощеним, утилітарним підходом, згідно з яким є певні набуті цінності та (чи) інтереси, і якщо виникає загроза тим цінностям (інтересам), тоді фіксується небезпека. Такий підхід не враховує, що поняття "безпека" можна інтерпретувати ширше, як категорію філософську, а відтак – і категорію теорії державної політики та державного управління. На це, зокрема, звертає увагу Г. Ситник, констатуючи, що у науковому плані безпека як філософська категорія повною мірою ще не досліджена, особливо, коли йдеться про національну безпеку [12]. Насправді безпека тісно пов'язана із буттям як фундаментальною категорією філософії. Її ключовою проблемою є захист життя людини (нації, суспільства, держави, міжнародної спільноти, людства загалом) від смерті, загибелі, а також забезпечення її (їх) гідного існування. Це означає, що безпеку та національну безпеку необхідно розглядати не лише крізь призму інтересів, потреб та цінностей, а виходити на більш глибокий рівень її осмислення – захисту та забезпечення індивідуального, суспільного, національного буття та буття людства загалом. Усвідомлення цього факту допомагає зрозуміти те, що безпеку потрібно розглядати крізь призму таких ключових проблем буття: бути чи не бути; жити чи померти; існувати чи припинити своє існування. Утилітарний підхід робить акцент на тому, щоб мати якесь благо. Заради досягнення певного блага можна пожертвувати буттям іншої людини, соціальної групи, народу, людства загалом. Розгляд безпеки під призмою буття як філософської категорії робить основний акцент на існуванні якогось суб'єкта (особи, суспільства, держави, нації, людства загалом), а існуючі блага є не самоціллю, а засобом підтримання буття всього суцього (природи, людини, суспільства, нації, людства, тобто природних, соціальних та духовних форм і виявів буття у їх єдності, тісному взаємозв'язку й взаємозалежності).

Однак сучасні дослідники проблем міжнародної та національної безпеки розглядають безпеку переважно лише як стан захищеності інтересів та (або) цінностей. Винятком тут може бути дослідження В. Ліпкана, який вважає, що таке

трактування безпеки є лише одним із чотирьох підходів щодо з'ясування сутності поняття безпека. Цей дослідник на основі аналізу нормативно-правових актів, відповідних доктрин і концепцій, а також енциклопедичної та довідкової літератури здійснив відповідну типізацію поняття “безпека” і зробив такий висновок: спільним для трьох груп наукового аналізу є наявність чотирьох підходів щодо трактування поняття “безпека”: *статистичного* (безпека як стан захищеності від), *апофатичного* (безпека як відсутність загроз і небезпек), *діяльнісного* (система заходів, спрямованих на створення певних безпечних умов), *пасивного* (дотримання певних параметрів та норм, від забезпечення яких безпосередньо залежить безпека) [13]. Таке трактування дає можливість розглядати безпеку як специфічну властивість динамічних систем і як комплексний критерій оцінки її якості, що характеризує динаміку розвитку системи. На цьому ж наголошує В. Могилевський, вважаючи безпеку “показником якості будь-якої сучасної системи як цілісності” [14]. Використовуючи трактування безпеки В. Ліпкана, можна зробити теоретичний вихід на більш глибоке осмислення проблем безпеки крізь призму філософської категорії буття.

Щоб це зробити, необхідно здійснити належний аналіз безпеки як суспільного явища. Поняття “безпека” діалектично поєднана з поняттям “небезпека”, тобто безпека, це такий стан, при якому ніщо кому-небудь або чому-небудь не загрожує. Можна погодитися з А. Костровим та А. Ткачовою, котрі стверджують, що “безпека” є крайнє значення небезпеки, коли остання абсолютно відсутня [15]. Однак це ідеальний стан, і як свідчить історичний досвід, такого стану не вдавалося досягнути повною мірою жодній людині, державі чи іншим формам соціальних утворень. У світі для них постійно існують реальні чи потенційні загрози, які зумовлені наявністю різноманітних філософсько-світоглядних систем та ціннісних орієнтацій окремих осіб, соціальних груп, народів і цивілізацій. Це неминуче призводить до зіткнення та протиставлення їхніх інтересів, виникнення та загострення суперечностей, які за певних умов можуть призвести до міжособових, соціальних, класових, міжетнічних, міжконфесійних та міжнародних конфліктів. Враховуючи це, необхідно реалістично підходити до формування політики національної безпеки, співставляючи поняття “безпеки” та “небезпеки”, враховуючи їх діалектичний взаємозв'язок.

Беручи до уваги діалектичний взаємозв'язок понять “безпека” та “небезпека”, з метою належного осмислення та здійснення правильного діагностування стану забезпечення національної безпеки Г. Ситник пропонує розглядати її через певну систему показників та умовних величин. Безпека цим автором трактується як умовна величина, що відповідає 0, а небезпека – 1, які є ідеальними, полярними за своїм змістом величинами, а між ними є різні величини проміжного значення, які характеризуються як стан ризику, виклику та загрози [16]. Відхилення від 0 (безпеки) до 1 (небезпеки) фіксує появу того чи іншого ризику. Цей ризик може коливатися в різних величинах, збільшуючись чи зменшуючись. Так, за певних умов ризик може переростати у виклик, коли партнер суб'єкта безпеки декларує цілком протилежні цінності та цілі і намагається реалізувати протилежні інтереси. Зіткнення цих інтересів призводить до переростання виклику в потенційну чи реальну загрозу. Якщо не вдається узгодити інтереси, досягнути належного компромісу, все це може викликати загострення суперечностей, коли обидві сторони конфлікту починають діяти, завдаючи один одному шкоди, що призводить вже до виникнення певної небезпеки, коли одна сторона, керуючись своїми ціннісними

настановами, прагне реалізувати свої інтереси за рахунок іншої сторони і навпаки. За таких умов загроза переростає в небезпеку, коли завдається шкода, порушується життєдіяльність і створюються перешкоди для нормального розвитку суб'єкта, виникає ймовірність паразитування однієї із сторін конфлікту над іншою, або навіть завдається така шкода, яка може викликати його загибель.

Отже існує реальна діалектична взаємозалежність безпеки та небезпеки. Між безпекою (0) та небезпекою (1) виникають певні ризики – проміжні величини від 0,1 до 0,9, які нарастають залежно від збігу чи зіткнення ціннісних орієнтацій та інтересів і діяльності щодо їх погодження й реалізації. Ризик проходить певні етапи: він зростає, проходячи стадію виклик та загроза. Нездатність суб'єкта безпеки належно вплинути на виклики та загрози призводить до виникнення небезпеки. Порогові значення, які свідчать про появу ризику, зростання якого спричиняє виклик, загрозу чи небезпеку, в теорії безпеки називають індикаторами безпеки.

Отже, підводячи підсумок, можна дати таке визначення цьому поняттю: безпека – це такий стан захищеності буття, цінностей та інтересів суб'єкта (об'єкта) безпеки від загроз та небезпек, за якого забезпечуються оптимальні умови його життєдіяльності, розвитку та самореалізації. Забезпечення безпеки відбувається шляхом дотримання необхідних параметрів (індикаторів) і норм, в рамках яких стабільно і збалансовано відбуваються усі наявні процеси. Вони підтримуються завдяки певній системі заходів, спрямованих на створення й підтримання безпечних умов, у яких небезпека відсутня або зведена до мінімуму, а можливі ризики та виклики не становлять реальної загрози. Розрізняють різні типи безпеки: за суб'єктами (особиста, суспільна, державна, національна, колективна, загальнолюдська); за масштабом (глобальна, міжнародна, регіональна, локальна); за суспільними сферами (політична, інформаційна, економічна, соціальна, військова, науково-технологічна, екологічна тощо).

Запропоноване визначення дозволяє з'ясувати сутність поняття “безпека” як суспільного явища. Воно передбачає здійснити перегляд існуючої парадигми національної безпеки як стану захищеності тільки інтересів та цінностей. Осмислення поняття “безпека” крізь призму філософської категорії “буття” дає нагоду поєднати загальноприйнятий статистичний підхід із апофатичним, діяльнісним та нормативним підходами. Своєю чергою, розгляд національної безпеки передусім як захисту буття нації спонукає її звернення до національної ідеї, крізь призму якої народ осмислює своє буття, і відповідно до якої визначає свої національні цінності та національні інтереси. За таких умов філософська категорія безпеки та національна ідея можуть стати методологічною основою нової парадигми національної безпеки та державного управління щодо її забезпечення.

Практичне значення зміни парадигм національної безпеки полягає у тому, що попередня парадигма була зорієнтована на забезпечення безпеки у якійсь сфері, коли вже реально виникли загроза чи небезпека національній безпеці. Тобто вона, образно кажучи, передбачала звернення до лікаря тоді, коли вже виявлена хвороба (зафіксована певна загроза або небезпека національним інтересам та цінностям). Тоді лікар (державні та недержавні інституції), провівши діагностику, з'ясувавши у чому суть цієї хвороби, починає її лікувати, причому лікування стосується передусім окремого органу (сфери), з яким пов'язана ця хвороба. На відміну від неї, нова парадигма національної безпеки, що розглядає безпеку крізь призму захисту буття особи, суспільства, держави, нації, людства загалом, передбачає лікування не якоїсь окремої хвороби, а організму загалом, робить наголос на боротьбі не з наслідками, а

з причинами цієї хвороби. Поєднання чотирьох підходів щодо трактування поняття “безпека” зорієнтовує на проведення цілеспрямованої та систематичної роботи щодо проведення профілактичних заходів, культивування здорового способу життя, життя попереджувальних заходів, щоб не допускати появи хвороби (загроз та небезпек). Однак, якщо все ж таки не вдалося запобігти виникненню хвороби і вона виявлена за допомогою діагностики, тоді активно вживаються заходи з метою лікування хвороби на ранній стадії, не допускаючи того, щоб ця хвороба запустила, і вона перетворилася на хронічну, поступово вражаючи все нові органи (сфери суспільного та міжнародного життя), що призведе до загибелі певного організму.

Можна погодитися з думкою В. Ліпкана, який вважає, що нова парадигма національної безпеки повинна включати в себе: “символічні узагальнення (аксіоми, теореми, закони, визначення ядра концептів націобезпекознавства); метафізичні елементи, які задають спосіб бачення системи національної безпеки та її антропологію, онтологію, гносеологію й аксіологію; консенсуальні патерни – алгоритми вирішення конкретних завдань, що забезпечують існування націобезпекознавства” [17]. А серцевиною нової парадигми має бути розуміння безпеки як категорії, пов’язаної з філософською категорією буття, усвідомлення її ключового значення для трактування функції держави, формування й реалізації державної політики та здійснення державного управління.

Безпека як філософська категорія передбачає захист буття особи, сім’ї, нації, людства, їхньої сутності, умов існування, життя загалом. Саме крізь призму філософської категорії буття та власної національної ідеї можна виділити справжні, а не фальшиві національні цінності, виявити основу для формування національних інтересів.

Захист буття передбачає вихід на першоджерела буття всього суцього на Землі, від чого воно походить і від чого безпосередньо залежить. Це означає необхідність розглядати буття (сущє) особи, сім’ї, нації та людства у безпосередньому зв’язку з Богом (Суцим), Який може розглядатися і як володар Буття, і як причина Буття, і отожднюватися з Буттям. Тут можна згадати і одне з імен Бога у Святому Письмі – Ягве або Єгова (тобто “той, що є”, Суцый) (Вихід 3:14), а також визначення поняття Бог у К. Транквіліона-Ставровецького, дане близько 1619 р. у Києві: “Бог есть существо пресущественное, албо бытность над все бытности, сама истотная бытность през ся стоящая, простая, несложная, без начала, без конца, без ограничения, величеством своим объемлет вся видимая и невидимая...” [18]. На відмінну від матеріалістичного світогляду, де буття розглядається у формі певного начала всесвіту і, відповідно, вживають для його позначення слово “сущє”, християнський світогляд розглядає буття як неповторну, єдину, унікальну Особу, яку називають Бог (Суцый).

Основою світу є не матерія, а інформація. Перехід з одного виду до іншого не може відбутися без зміни цієї інформації. Ця інформація не є іманентно притаманна тим чи іншим формам матерії при їх виникненні, вона привнесена із-зовні. А якщо це так, то наука вже не може ігнорувати твердження релігії щодо існування Бога – Творця всього суцього, яке твориться за допомогою Його слова – інформації. Так, В. Кордюм, член-кореспондент НАН України, академік Академії медичних наук України, завідувач відділу регуляторних механізмів клітини Інституту молекулярної біології і генетики Національної академії наук України, наголошує, що життя це передусім інформаційна система, котра має в собі як частинки інформації загальної, так й інформації на системи щодо свого обслуговування, без чого ДНК людини мало чим

відрізняється від ДНК нейлону, капрону чи якогось іншого полімеру [19]. І якщо брати до уваги лише матеріальну сторону буття, то людина як біологічне утворення не відрізняється принципово від будь-якого іншого біологічного утворення. Ці наукові факти дають підстави В. Кордюмі зробити висновок, що “життя само по собі не могло народитися. Принаймні на користь цього свідчать усі наявні нині знання про життя” [20]. Нові наукові знання підтверджують достовірність твердження Біблії про творення Богом (Сущим) всього сущого за допомогою Свого слова (інформації) (Буття 1:27). Таким чином, подальший розвиток науки у третьому тисячолітті створює необхідні передумови для синтезу релігійних та наукових знань, істинність яких підтверджується практикою.

Все вищесказане спонукає до переосмислення і принципової зміни методологічного підходу щодо формування й реалізації державної політики національної безпеки та здійснення державного управління в цій сфері. Розгляд безпеки крізь призму філософської категорії буття і вихід на першопричину буття – Сущого (або Бога-Творця), обумовлює необхідність розглядати безпеку передусім як захист таких сфер буття особи, сім'ї, нації та людства: об'єктивно-духовне, матеріально-предметне, суспільно-історичне та суб'єктивно-особистісне буття. Пріоритетом діяльності державного управління національною безпекою повинен стати захист об'єктивно-духовного буття – духовного життя: духовних цінностей, віри, моралі, ідентичності, культури, менталітету. Дуже важливим є також захист матеріально-предметного буття, що розглядається як сукупність матеріальних умов існування, що забезпечується завдяки діяльності щодо створення необхідних предметів, передусім, у трудовій, економічній, побутовій сферах буття. Суспільно-історичне буття включає в себе як духовні, так і матеріальні елементи буття, а саме – реальні суспільні та міжнародні відносини в історичному часі та на певному геополітичному просторі, збереження, розвиток й трансформацію існуючих держав, країн, цивілізацій. Суб'єктивно-особистісне буття також поєднує духовні й матеріальні елементи в їх безпосередній життєдіяльності з неповторним індивідуальним досвідом, конкретними особистісними проявами буття та розмаїттям, що відбуваються тільки із ними, і які тим вже відрізняються від загальної течії життя. Отже, на досягнення в комплексі названих вище пріоритетів – захисту об'єктивно-духовного, матеріально-предметного, суспільно-історичного та суб'єктивно-особистісного буття нації та її складових (особи, суспільства та держави) – повинна бути спрямована нова парадигма державного управління національною безпекою.

Необхідно зазначити, що матеріальний та духовний світ не існують ізольовано один від одного. Так, людина належить відразу до обох світів, яка, згідно християнського віровчення, завдяки Духу Святого (Божественної енергії, яка ісходить від Бога-Отця) освячується і здатна духовно стати сопричасником Божественного світу за допомоги віри в Ісуса Христа, Який є тотожний Богу-Творцю, як єдинородний Син може бути тотожним своєму Отцеві. Звідси можна зробити висновок, якщо національна безпека будується на хибних матеріалістичних засадах, яка ігнорує реально існуючі духовні фактори, що є визначальними для буття всього сущого, то зрозуміло, що стан її забезпечення буде знаходитися на незадовільному рівні. Тому сучасні системи національної та міжнародної безпеки будуть неспроможними дати адекватну відповідь на існуючі та можливі нові загрози і небезпеки, і людство може звернутись до пошуків виходу з кризового стану у запровадженні всесвітньої тоталітарної деспотії, яку описав Дж. Оурелл у своїй книзі “1984”. Доки ці події ще не

відбулися, або людство знаходиться лише на самому їх початку, ми ще можемо на сьогодні вжити необхідні заходи, щоб вижити, зберегти і примножити здобуті свободи, а також зберегти цивілізацію і не відкотитися назад до варварського й дикунського стану. А для цього потрібно змінити існуючу парадигму безпеки на нову парадигму, основою якої є розуміння безпеки як філософської категорії крізь призму захисту буття особи, сім'ї, нації, людства, яка поєднує ідеалістичні та матеріалістичні уявлення та враховує визначальну роль духовних факторів у житті людини, суспільства і природи. Важливу роль для підвищення ефективності державного управління національною безпекою може відіграти національна ідея, завдяки якій нація усвідомлює, творить та вдосконалює своє буття.

Висновки

Безпека як філософська категорія передбачає захист буття особи, сім'ї, нації, людства, їхньої сутності, умов існування, життя загалом. Саме крізь призму буття осмислюються істинні цінності та інтереси. Безпека в такому сенсі передбачає поєднання статистичного підходу щодо трактування безпеки із апофатичним, діяльним та нормативним підходами.

Отож безпека – це такий стан захищеності буття, цінностей та інтересів суб'єкта (об'єкта) безпеки від загроз та небезпек, за якого забезпечуються оптимальні умови його життєдіяльності, розвитку та самореалізації. Забезпечення безпеки відбувається шляхом дотримання необхідних параметрів (індикаторів) і норм, в рамках яких стабільно і збалансовано відбуваються усі наявні процеси. Вони підтримуються завдяки певній системі заходів, спрямованих на створення й підтримання безпечних умов, в яких небезпека відсутня або зведена до мінімуму, а можливі ризики та виклики не становлять реальної загрози. Розрізняють різні типи безпеки: за суб'єктами (особиста, суспільна, державна, національна, колективна, загальнолюдська); за масштабом (глобальна, міжнародна, регіональна, локальна); за суспільними сферами (політична, інформаційна, економічна, соціальна, військова, науково-технологічна, екологічна тощо).

Безпеку можна розглядати як захист таких сфер буття особи, сім'ї, нації та людства: об'єктивно-духовного буття – духовного життя в їх соціальності: духовних цінностей, віри, моралі, ідентичності, культури, менталітету; матеріально-предметного буття – матеріальних умов існування, що забезпечується завдяки діяльності щодо створення необхідних предметів, передусім, у трудовій, економічній, побутовій сферах буття; суспільно-історичного буття, що включає в себе як матеріальні, так і духовні елементи буття – це реальні суспільні та міжнародні відносини в історичному часі та на певному геополітичному просторі, збереження, розвиток й трансформація існуючих держав, країн, цивілізацій; суб'єктивно-особистісного буття – їх життєдіяльності з неповторним індивідуальним досвідом, конкретними особистісними проявами буття та розмаїттям, що відбуваються тільки із ними, і які вже тим відрізняються від загальної течії життя.

Філософське осмислення безпеки як захисту буття особи, сім'ї, нації та людства передбачає формування нової парадигми національної безпеки. Вона передбачатиме не лише захист національних цінностей та інтересів від загроз та небезпек у якихось окремих суспільних сферах, а захист буття нації та її складових (особи, суспільства та держави) загалом, боротьбу з не наслідками, а глибинними причинами виникнення загроз та небезпек існуванню нації. Нова парадигма національної безпеки повинна орієнтувати на проведення цілеспрямованої та

систематичної діяльності щодо проведення профілактичних заходів із метою недопущення виникнення загроз та небезпек, забезпечення стійкості і стабільності та оптимального й збалансованого розвитку особи, суспільства та держави, всіх сфер суспільства, підтримку показників безпеки в рамках допустимих значень, вжиття випереджувальних заходів, щоб уникнути загроз та небезпек національним цінностям та інтересам. Вона передбачатиме вчасне виявлення загроз й небезпек за допомогою діагностики, вжиття заходів щодо їх нейтралізації на ранній стадії, не допускаючи того, щоб виявлені “хвороби” суспільства “запустити”, і вони перетворилися на хронічні, поступово вражаючи все нові сфери суспільного та міжнародного життя, що може призвести до загибелі певного національного організму, людства загалом.

Розгляд безпеки як захист буття передбачає вихід на усвідомлення першоджерела буття всього суцього на Землі, від чого воно походить і від чого безпосередньо залежить. Це означає необхідність розглядати буття (суше) особи, сім'ї, нації та людства у безпосередньому зав'язку з Богом-Творцем (Суцим), Який може розглядатися і як володар Буття, і як причина Буття, і ототожнюватися з Буттям. Тому необхідно змінити існуючу парадигму на нову парадигму державного управління національною безпекою, основою якої є національна ідея та розуміння безпеки як філософської категорії кризь призму захисту буття, що поєднує ідеалістичні та матеріалістичні уявлення, а також враховує визначальну роль духовних факторів у житті людини, суспільства і природи.

Література

1. Основи політичної науки [Текст] : кур. лекц. : у 2 ч. Ч. 1 : 3 історії політичної думки: від стародавності до наших днів / Б. Кухта, А. Романюк, М. Поліщук [та ін.] ; за ред. Б. Кухти. — Львів : Кальварія, 1997. — С. 26, 27.
2. Спиноза Б. Избранные произведения [Текст] : в 2 т. Т. 2 / Б. Спиноза. — М. : Мысль, 1957. — С. 311.
3. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре [Текст] / Ж.-Ж. Руссо. — М. : Мысль, 1969. — С. 171.
4. Основи політичної науки ... — С. 95.
5. Там само. — С. 105, 106.
6. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика [Текст] : навч. посіб. / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук. — Хмельницький ; К. : Кондор, 2007. — С. 20.
7. Малик Я. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники [Текст] : навч. посіб. / Я. Й. Малик, С. Д. Гелей, М. Д. Лесечко. — Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. — С. 72.
8. Словник української мови [Текст] : в 11 т. Т. 1 / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР. Інститут мовознавства. — К. : Наукова думка, 1970. — С. 137.
9. Юридична енциклопедія [Текст] : в 6 т. Т. 1 / редкол. : Ю. С. Шемученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Наукова думка, 1998. — С. 207.
10. Wolfers A. Diskort and Collaboration, Essays on International Politics [Text] / A. Wolfers. — Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1962. — P. 150.
11. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика... — С. 22.
11. Там само. — С. 20.
13. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки [Текст] : підручник / В. А. Ліпкан. — К. : КНТ, 2009. — С. 362, 363.

14. Могилевский В. Д. Введение в теорию управления безопасностью систем / В. Д. Могилевский // Проблемы безопасности при чрезвычайных ситуациях [Текст]. — 2001. — № 4. — С. 225.

15. Костров А. В. Защита населения и территорий: семантический анализ, синтез и формализация ключевых терминов / А. В. Костров, А. А. Ткачева // Проблемы безопасности [Текст]. — 2000. — № 6. — С. 24—48.

16. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика... — С. 120.

17. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки... — С. 393.

18. Буття [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D1%82%D1%82%D1%8F>.

19. Ясинчук Л. Хто ти? / Л. Ясинчук // Експрес [Текст]. — 2011. — 24 – 31 бер.

20. Там само.

V. Pasichnyk

PHILOSOPHICAL CATEGORY OF SECURITY AS THE BASIS OF A NEW PARADIGM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF NATIONAL SECURITY

The different interpretations of the “security” notion are analyzed. The security as philosophical category is investigated and its essence is revealed. The shortcomings of the existing paradigm of public policy and public administration of national security are discovered. The approach to the formation of a new paradigm of public administration of national security is proposed. The role of the national idea and philosophical category of security as the basis of paradigm of national security are elucidated.

Key words: security, national security, being, a category of philosophy and the theory of public administration, the paradigm of public administration of national security, the national idea.